

Namn Helena Rosenberg
Organisation Sveriges hembygdsförbund
Telefon 08-441 54 83
Email
helena.rosenberg@hembygdsforbundet.se

Samverkansgruppsmöte
Datum 20220901
Tid 9.00-12.00
Plats SHF kansli

Anteckningar samverkansmöte Naturens år (20220901)

Plats: Sveriges hembygdsförbunds (SHF) kansli, Sabbatsbergsvägen 6 i Stockholm för de som deltog fysiskt och med möjlighet att delta digitalt via zoom.

Mötets tema: *Värdet av kunskap om historiskt brukande av landskapet*

1. En introduktion om hembygdsrörelsens ursprung samt varför och hur SHF arbetar med landskapsfrågorna.

Anna-Karin Andersson, SHFs ordförande och Jan Nordwall, generalsekreterare

Hembygdsrörelsen växte fram i början av 1900-talet som en reaktion på de stora samhällsförändringar som skedde. Man samlade med stor energi in föremål från det försvinnande bondesamhället. Entusiaster köpte in mark och gårdar och byggde upp dagens hembygdsgårdar.

Samtidigt fanns även ett stort intresse för natur, kulturlandskapet och kulturmiljö. Det gamla brukandet av naturen var också på väg att försvinna. Hembygdsrörelsen ryckte på många platser ut för att skapa skydd för ex enstaka träd och speciella miljöer. Man hade också ett stort engagemang i landskapsfrågor.

På 1930-talet hade riksorganisationen problem med sin roll och detsamma hade Svenska naturskyddsföreningen. Det fanns långtgående planer på att gå samman till ett riksförbund av de båda. Det fanns dock inget intresse för detta runt om i landet. Men som ett resultat av dessa diskussioner har vår skrift fortfarande namnet Bygd och Natur.

Det finns en mycket liten del orörd natur kvar i Sverige, det landskap vi ser runtom oss är till största del skapat av människans påverkan. Många av de miljöer som har höga biologiska värden har hävdats genom traditionell kunskap. Hembygdsföreningarna värnar både om bevarande och ett fortsatt brukande varför just den typen av natur är viktig för rörelsen.

Genom stöd till föreningarna, svar på remisser och företrädande rörelsen gentemot myndigheter och departement vill SHF lyfta värdena i det kulturpräglade landskapet som miljöorganisation. Det gör vi med organisationsbidrag både från Riksantikvarieämbetet, eftersom vi arbetar med de nationella målen för kulturmiljöarbetet och Naturvårdsverket, då vi även arbetar med att bidra till uppfyllande av ett flertal av de nationella miljö kvalitetsmålen.

De flesta hembygdsföreningar har möjlighet att utifrån Århuskonventionen företräda allmänna intressen som miljöorganisation. Som civilsamhällesorganisation kan vi även luta oss mot Den europeiska landskapskonventionen, vilken ger rätten till alla att bedöma vilka sorts landskap som är värdefulla och bör bevaras.

Naturens år

2. Rundan – vad är på gång i nätverket?

Helena Rosenberg, SHF

Helena visade utifrån www.hembygd.se hur SHF arbetar med landskapet i dag, där programmet för *Hållbara landskap* presenteras. Vilket är hembygdsrörelsens program för en hållbar utveckling av natur- och kulturlandskapet. Hon visade även hemsidor som är under produktion, där de fyra landskapstyperna presenteras. Sidorna vänder sig även till allmänheten och olika aktörer inom sektorn. Nätverk, remisser och tips på fördjupning presenteras också. Där finns t ex vägledning gällande kyrkomiljöer och begravningsplatser, litteraturtips och filmade seminarier om byggnadsvård och förvaltning av föreningarnas egna byggnader samt hur man som förening kan företräda det allmänna intresset genom att besvara remisser. I år försöker vi lyfta odlingslandskapet och kommer att hålla ett seminarium tillsammans med CBM. Vi vill ställa frågan till hembygdsrörelsen, vad de är intresserade av att arbeta med lokalt med odlingslandskapet som grund. Nätverket Naturens år får gärna bidra med tips på litteratur och intressanta rapporter, som kan läggas på "landskaps-sidorna", vilka ni hittar här:

<https://www.hembygd.se/shf/hembygdsrorelsens-engagemang-for-hallbara-landskap>

Anders Berglund, Skärgårdsstiftelsen

Skärgårdsstiftelsen representerar en stor markägare med 16 gårdar och många kulturlämningar och naturreservat. Ser gärna samverkan med hembygdsföreningar. Arbetar mycket med hagmarksrestaurering, främst med de biologiska värdena men det är intressant att även lyfta fram det historiska perspektivet och kulturlandskapets värden och dess betydelse.

Anna Ekblad, Naturskolan

Naturskolan arbetar mycket med den närliggande miljön. Naturen kan också betyda grönområdet i närheten av skolan. Riktat sig främst till barn och unga. Kulturskolan i Lund arbetar främst med att utbilda pedagoger för att de ska förstå vikten av att jobba utomhus. Arbetar alltid med koppling till läroplanen och den biologiska mångfalden. Samarbetar internationellt och med Lunds universitet. Kulturlandskapet är också viktigt, hur det kopplar till läroplanen. Utökad uppdrag som handlar om bebyggda miljön. Hållbarhetsfrågor är viktiga. Hur de kan arbeta med Agenda 2030. Som förening försöker de alltid fortbilda varandra och fylla på med kunskap i kontakt med universitet och forskning.

Annika Borg, Centrum för biologisk mångfald på SLU

Centrumbildning inom SLU. Årlig mångfaldskonferens under hösten, slogs ihop med MKB-dagen (miljökonsekvensbeskrivning) vilken hålls 10 november. 11-13 november hålls en fladdermuskonferens tillsammans med Bat Life Sweden. Ger ut tidskriften Biodiverse där nästa nummer kopplar in mot konferensen. Kumulativa effekter av exploateringar av jordbruksmark behandlas. Senare nummer tar upp

Naturens år

Konventionen om biologisk mångfald som är under omförhandling. Kommande möte i december i Kanada ska besluta om nytt ramverk för konventionen. Olika forskningsprojekt på CBM, bl.a. ett projekt där lokalsamhällets berättelse om biologisk mångfald undersöks. Annat projekt undersöker hur ett litet samhälle förändrades under en brytningstid.

Christian Runeby, Riksantikvarieämbetet

Ersätter Lennart Nilsson som gått i pension. Nytt stort uppdrag på RAÄ att arbeta med museisektorn vilket innebär ett möte mellan pedagogiken och kulturmiljövården. Ny ledning har gett vitamininjektion i verksamheten. Ny riksantikvarie och överantikvarie som båda har sin bakgrund i museisektorn. Myndigheten har ett otroligt starkt varumärke men ingen vet vad vi gör. Brukandet av landskapet är avgörande för den biologiska mångfalden. Deras roll är att föra ut kunskap om landskapets historiska utveckling. Stora utmaningar i de regelverk som är under implementering, t ex vattendirektivet. Stor EU-remiss om restaurering av natur oroar.

Daniel Skog, Svenska turistföreningen

Svenska turistföreningen erbjuder hållbar turism och friluftsliv i Sverige. De vill värna värdet av natur- och kulturmiljöer. 250 000 medlemmar i lokalavdelningar som erbjuder vandringar och studiebesök. Man vill uppleva de lokala miljöerna, men även värna. 250 olika boenden – vandrarhem, fjällstationer etc – som också kan arbeta aktivt för att sprida kunskap om biologisk mångfald. Arrangerar årligen *Vandringens dag* i september. Föreningar bjuder in till vandringar i hela landet. Bli 200 stycken 10 september.

Frida Samuelsson, producent på Naturhistoriska riksmuseet.

Naturhistoriska riksmuseet har många besökare men också stor forskningsverksamhet. Besöksrekord i juli med 100 000 besökare. Tema under sommaren kring pollinering. Utomhusutställning med stora foton för att lyfta fram olika arters betydelse för pollineringen. Snart kommer man att fokusera på tema skogen från slutet av september med aktiviteter i skapande verksamhet, sociala medier etc. Hösten en aktiv tid på museet med svampens dag 4 september, forskningsnatt – ett digitalt event. Strategisk plan och ny varumärkesplattform för att lyfta forskning – Det forskande museet som visar vägen. Ny utställning om museets forskning är på gång liksom en ny basutställning om vatten, som de hoppas kunna presentera i slutet av 2023. Cosmonova ska digitaliseras efter en större ombyggnad. Stor skolverksamhet med mängder av digitalt material. En ny kurs på gång. Lärarna har fått nya direktiv att jobba med evolution som museet svarar upp mot.

Linda Thelin och Helena Håkansson, Svenska djurparksföreningen

En branschorganisation som företräder 18 medlemmar som driver djurparker. De vill stödja parkerna. Arbete för att bevara djurarter och främja forskning. Djurparker

Naturens år

har ett unikt uppdrag där man kan bevara arter som inte längre har någon naturlig livsmiljö. Parkerna har uppåt 7 miljoner besökare. Branschorganisationen stödjer parkerna gentemot myndigheter. Hur kan man tydligare koppla till den biologiska mångfalden? Är en fråga som engagerar organisationen.

Johan Samuelsson, Artdatabanken inom SLU

Artdatabanken fokuserade på arter och naturtyper. De samlar in artdata och analyserar. *Artfakta* är en site där man kan ta del av den insamlade datan. Svenska artprojektet är ett regeringsuppdrag med forskning som fördelar bidrag till forskare som forskar på okända arter. De gör även Nationalnyckeln som ett bokverk. Under hösten görs en kunskapsöversikt – vad kan vi om olika arter? En volym av nationalnyckeln kommer ut senare under hösten som tar upp Lungsnäckor. Systematik och Taxonomi tas upp på seminarier. 26-27/4 hålls konferens om Flora Fauna. Vill gärna att man upptäcker artikelflödet *Dagens natur*, som kan länkas till via Artdatabankens Facebook.

Josefina Höglin, Svenska Jägarförbundet

Jägarförbundet arbetar främst med minoritetsgrupper. Jägarförbundet bildades i syfte att bevara viltstammar. Förbundet växer årligen med fler medlemmar. Pandemiåren har varit positiva för förbundet ur det perspektivet. Man har kunnat arrangera jakter. Utbildningar har dock pausats. Tillströmning av fler kvinnor har man också märkt av, vilka i dagsläget är drygt 10 procent (16 000 av 159 000) Det är svårare att nå ungdomar men de har ungdomsverksamhet. Förutom större frågor som varg och fjällproblematik arbetar man även med fältvilt för att främja biologisk mångfald. Har regeringsuppdrag att bekämpa invasiva arter som stenmård m.fl. Ett jakt- och viltvårdsuppdrag att rapportera in statistik till staten om antal älgar etc. Uppdragen löper på 1-2 år och betalas av Naturvårdsverket. Driver Viltapp med de vanligaste arterna som ska uppdateras, vilket även är ett populärt hjälpmedel för skolor.

Katrin Jones Hammarlund, SLU Centrum för naturvägledning

Centrum för naturvägledning vill väcka känslor för att föra ut kunskap om naturen. Samlar naturvägledare över hela landet och håller konferenser, kurser och seminarier. Har arbetat med material om invasiva arter och hur man kan kommunicera den frågan till allmänheten. Målgruppen barn och unga viktig, vill få unga att bli naturvägledare. SLU har universitetskurs i naturvägledning för yrkesverksamma. Aktuellt med rapport om framtidens naturvägledning, vad som behövs. Involverade i tankesmedja om friluftsliv som hålls under hösten i Stockholm.

Malin Granlund Feldt, Länsstyrelsen Östergötland

Malin är biolog och naturvägledare och arbetat på Naturum Tåkern. De har arbetat med temadagar, aktiviteter för barn med hållbarhetstema. Friluftsfestival och 10-årsjubileum med utomhusmatlagning. Länsstyrelsen förvaltar 6 olika naturrum runt

Naturens år

Omberg. De har gjort en utflyktsguide för Östergötland, hårt urval med ca 40 olika områden i länet. Enheten för naturvägledning gör inventering och åtgärder för hotade arter och miljöer.

Lisa Reimegård, Bioresurs

Bioresurs riktar sig till biologilärare. De har en webbplats och ger ut tidningen Bilagan, nästa nummer kommer ha temat fotosyntes. De håller även kurser och webinarier. Liksom medverkar i olika konferenser och arbetar aktivt med informationsspridning.

Maria Bergström, Naturskyddsföreningen i Stockholm

Pandemin har i likhet med SHF medfört ökade kontakter inom föreningen genom digitala konferenser och möten. En resursförstärkning har gjorts. Skogsfrågor och den biologiska mångfalden har kommit lite i skymundan i diskussionen om klimatförändringar. Arbetar med naturguidningar i Stockholms län.

Mora Aronsson, Svenska botaniska föreningen.

Svenska botaniska föreningen är en samlande förening för de som är intresserade av växter och skydd för växter. Det har varit två speciella år under pandemin med många inställda aktiviteter. Stora arrangemang har uteblivit. Digitala möten kan inte ersätta aktiviteter i fält. Omröstningen av Sveriges nationalblomma gav många ca 1000 nya medlemmar (de har totalt ca 3 000). Digital grundkurs om växter slog alla rekord med ca 200 deltagare. Kursen gjordes tillsammans med några regionala medlemsföreningar. Nationalblomman togs också upp som frimärke, vilket gav ytterligare uppmärksamhet. Arbetar med *Botanikportalen* som ska samla information om växter. Digitalisera det som tidigare publicerats analogt. "Vårkollen" är ett event tillsammans med SLU om inrapportering av vårtecken. Gjorde också "Försommarkollen" inför nationaldagen. De vill gärna samarbeta kring de aktiviteterna. Har samarbete med hembygdsföreningar om *De vilda blommornas dag*. Ser gärna fler lokala samarbeten. Aktiviteter kring utplantering och spridning av frön.

Torbjörn Hegedus, Världsnaturfonden WWF

Världsnaturfonden har 200 000 supportrar i Sverige. Arbetar intensivt inför valet. Mycket angående klimatfrågor och mycket arbete med ett hållbart skogsbruk. Stor namnsamling har de haft. *Living Planet Report* som utkommer årligen (i år 13 oktober) med data om antalet ryggradsdjur, innehåller även uppgifter om ekologiska fotavtryck och habitatsförstörelse.

Vicky Lagerström, Föreningen Skogen.

Vicky arbetar som projektledare. Föreningen Skogen verkar för ett aktivt och hållbart brukande av skogen och vänder sig främst till skogsägare. Har drygt 8 000 medlemmar. De håller seminarier och politiska debatter samt hjälper skogsägare att reda ut vilka politiska frågor som påverkar, när det gäller valet. Genomför en

Naturens år

höstexkursion, vilket är deras största aktivitet, då de besöker olika skogsbrukare tillsammans med medlemmar. Ger ut tidningen Skogen som löpande bevakar skogspolitiska frågor. Förvaltar *Skogen i skolan* som vänder sig till skolungdomar upp till årskurs 9. De har tar fram läromedel som tar upp ekologiska, sociala och ekonomiska perspektiv på skogen. Ett koncept för uteklassrum.

3. Workshop

Diskussioner i fyra grupper utifrån frågeställningen:

Kan kännedom om traditionellt brukande och hur olika markslag använts tidigare generera i en mer lyckad omställning för att minska klimatförändringar och återfå biologisk mångfald?

- *Om nej, varför?*
- *Om ja, på vilket sätt?*

Sammanfattning av diskussionerna vid redovisningen:

Grupp 1:

Svar Ja, utan tvekan. Hur då? Förståelsen för landskapets historiska utveckling är viktig för att t ex med ängar få en bättre pollinering. Lieslätter viktigt för att främja biologisk mångfald. Forskningstema inom SLU hur människors brukande gett avtryck på naturen – både fauna och flora, mest det senare. Kombinationen av kunskap om historiskt brukande har betydelse för hur man kan återskapa habit. Historiska kartor har använts.

Grupp 2

Även med kunskap går det inte att backa tillbaka. Stora arealer med omfattande biologisk mångfald kan inte återskapas. Det blir mindre enheter. Även om vi vill återställa så är det med klimatförändringarna inte möjligt. Vad är det vi ska återställa till? Spelplanen har förändrats. Det bedrivs stor mängd forskning, även lokalt (hembygds litteratur etc).

Grupp 3

Viktigt med kunskapshöjande insatser för ungdomar om historiskt brukande av landskapet. Talade även om stadsplanering för att få sammanhållna gröna områden för främjande av biologisk mångfald. Unga har ett ökat intresse för äldre hushållningsmetoder och småskalig matproduktion. Viktigt att samverka för att påverka politiken. De som har makt kanske inte har kunskap.

Grupp 4

Viktigt att återskapa och restaurera. Finansiering kan finnas för åtgärden men inte för förvaltningen framåt, att fortsätta att odla och bruka marken på ett hållbart sätt. Arbetet med skogen måste landa i ett mer hållbart brukande. Finns en koppling mellan den biologiska mångfalden och klimatförändringarna. Pratade om vikten av skolundervisning för att förstå. Svårt att påverka, viktigt att försöka påverka sina närmaste.

Naturens år

För fullständiga anteckningar från diskussionerna inom grupperna se bilaga 1.

4. Nästa möte

Skärgårdsstiftelsen erbjuder sig att vara värd för nästa möte 18 april.

Sammanställning av anteckningar tagna av Jan Nordwall, Anna-Karin Andersson, Olov Norin och Helena Rosenberg 20220901

20230316, Helena Rosenberg

Deltagare

1. Jan Nordwall, Sveriges hembygdsförbund
2. Anna-Karin Andersson, Sveriges hembygdsförbund
3. Helena Rosenberg, Sveriges hembygdsförbund
4. Olov Norin, Sveriges hembygdsförbund
5. Anders Berglund, Skärgårdsstiftelsen
6. Anna Ekblad, Naturskoleföreningen, Naturskolan i Lund
7. Annika Borg, SLU Centrum för biologisk mångfald
8. Christian Runeby, Riksantikvarieämbetet
9. Daniel Skog, Svenska turistföreningen
10. Frida Samuelsson, Naturhistoriska Riksmuseet
11. Helena Håkansson, Svenska djurparksföreningen
12. Linda Thelin, Svenska djurparksföreningen
13. Johan Samuelsson, SLU Artdatabanken
14. Josefina Höglin, Jägarförbundet
15. Katrin Jones Hammarlund, SLU Centrum för naturvägledning
16. Lina Ljungqvist, Stiftelsen Tyresta ?
17. Lisa Reimegård, Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik, Uppsala Universitet
18. Maria Bergström, Naturskyddsföreningen, riks
19. Marie van der Wie, Svenska botaniska föreningen
20. Mora Andersson, Svenska botaniska föreningen
21. Torbjörn Hegedus, Världsnaturfonden
22. Vicky Lagerström, Föreningen Skogen

Aktuellt hos aktörer, viktiga datum

- 10 november: CBMs mångfaldskonferens
 - 11-13 november: fladdermuskonferens
 - 10 september: STFs vandringens dag
 - 4 september: NRM svampens dag
 - 26-27 april: Artdatabankens konferens om Flora Fauna
- Länk till Nationellt resurscentrum för biologiundervisning: www.bioresurs.uu.se
- Länk till anmälan om att prenumerera på Bioresurs nyhetsbrev:
<https://bioresurs.uu.se/nyhetsbrevsanmalan/> samt prenumeration av BI-LAGAN:
<https://bioresurs.uu.se/publikationer/prenumerationsanmalan/>
- Länk till Artdatabankens artikelserie Dagens natur
<https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/Dagens-natur/>

Bilagor

Anteckningar från gruppdiskussionerna